“Aty ku koha ndalon” - Muzeu Arkeologjik Kombëtar i Napolit

1. Luani Farneze

00:21 – 00:41. Skulpturë romake prej mermeri të bardhë, me ngjyra gri-blu, shekulli II i epokës së re. Skulpturat e romake të luanit zakonisht i gjejmë si monumente funerale, sipas zakoneve të kulturës helenistike.

2. Bualli Farneze

00:41 – 01:47. Dirka, sipas mitit të lashtë grek, e lidhur në brirët e një demi të egër nga Amphion dhe Zethus, në prani të nënës së tyre Antiope, dënohet me një vdekje të tmerrshme për shkak të keqtrajtimit të saj nga Dirka. (https://bit.ly/3uT6s1h).

Ky kompleks skulpturor prej mermeri të bardhë, i periudhës Severiane (vitet 222-235) me përmasa kolosale 3.3x3.3m dhe lartësi mbi 4m, konsiderohet si një nga kryeveprat botërore të skulpturës. Pesha e saj është pothuajse 22 ton. Është gërmuar në disa fragmente nga Banjat e Caracallas, Romë në vitin 1546, me financimin e Kardinalit Farneze dhe pastaj është dërguar në Napoli.

3. Apoloni i ulur me lyrë

01:48 – 02:38. Skulpturë porfiri dhe mermeri, shekulli II i epokës së re. Zot i orakujve, shërimit, gjuajtjes me hark, muzikës dhe arteve, dritës së diellit, njohurive dhe mbrojtjes së të rinjve. Koka, duart dhe lira, fillimisht ishin prej bronzi, por u zëvendësuan nga Carlo Albacini (1734 - 1813) me mermer të bardhë. Statuja fillimisht përfaqësonte një subjekt femër, personifikimin e Romës, përpara se restauruesi të ndryshonte tiparet e saj.

4. Afërdita me vithe të bukura

02:37 – 03:23. Perëndeshë e lashtë greke e dashurisë, bukurisë, kënaqësisë, pasionit dhe pllëshmërisë, e quajtur Venus nga Romakët.
Sipas "Himnit për Afërditën" të Homerit, ajo u maskua si një princeshë frigjiane për ta joshur Ankisin (Anchises), një princ nga Dardania dhe aleat i Trojës dhe me të pati një djalë Eneun (Eneas) dhe vetëm nëntë muaj më vonë ajo zbuloi identitetin e saj hyjnor. (për më shumë shiko: https://www.worldhistory.org/venus/)
Kjo skulpturë është zbuluar në Romë në Domus Aurea. Prejardhja e saj është e panjohur, por mendohet se është punuar në bazë të origjinalit të humbur helenistik prej bronzi, që daton nga shek. III para e.r. Disa pjesë të skulpturës u restauruan nga Carlo Albacini (1734 - 1813).

World History: https://www.worldhistory.org/venus/

Wikipedia: https://bit.ly/3ctaXtq

5. Flora Farnese

03:23 – 03:58. Perëndeshë e luleve dhe e stinës së pranverës.
Statu kolosale romake, e ripunuar nga origjinali helenistik.

6. Luftëtari grek duke bartur një djalë

03:58 - 04:33. Mendohet se është Akili, me një djalë, i cili duket se ka vdekur. Vepra e autorit anonim romak, nga fundi i shek. II të epokës së re. Heroi grek me fëmijë, i njohur gjithashtu si Grupi Statuar që paraqet Neoptolemin dhe Astianatten.

Grupi skulpturor u gjet në gërmimet e Banjave të Caracallas në Romë. Kështu ai u ekspozua fillimisht në oborrin e Palazzo Farnese, dhe më pas, kur transferimi i koleksionit Farnese në Napoli u përfundua me urdhër të Ferdinand IV të Burbonit, iniciuar nga Charles of Bourbon disa dekada më parë, në 1787 heroi grek. u transferua në kryeqytetin e mbretërisë dhe u vendos në vilën mbretërore, ku gjendeshin edhe skulptura të tjera romake. Në 1826, megjithatë, skulptura gjeti strehim përfundimtar në muzeun arkeologjik të Napolit, ku ekspozohet edhe sot.

Statuja është rezultat i restaurimeve të rëndësishme nga periudha Burbon, të cilat prekën kryesisht kokat e personazheve. Për këtë arsye, atribuimi i sigurt i skenës është ende një interpretim i pasigurt edhe sot.

E sigurt është se një luftëtar grek është paraqitur duke mbajtur një fëmijë krejtësisht të zhveshur dhe tashmë të pajetë. Vështrimi i pamëshirshëm i luftëtarit dhe krenaria me të cilën ai mban kufomën sugjerojnë se ai e vrau djalin. Megjithatë, subjektet mund t'u referoheshin disa personazheve: Neoptolemit, në aktin e vrasjes së vogëlushes Astianatte; ose tek Akili dhe Troilus; ose përsëri tek Atamante dhe Learco.

Koka e heroit grek, jo relevante, është në vend të perandorit Commodus.

Wikipedia (Italisht): https://it.wikipedia.org/wiki/Eroe_greco_con_fanciullo

7. Herakli Farneze

04:34 – 05:08. Cituar nga Wikipedia, https://bit.ly/3AYausz : “Herakli Farnese (italisht: Ercole Farnese) është një statujë e lashtë e Heraklit, ndoshta një kopje e zmadhuar e bërë në fillim të shekullit të tretë pas Krishtit dhe e nënshkruar nga Glykon, i cili është ndryshe i panjohur; emri është grek por ai mund të ketë punuar në Romë. Ashtu si shumë skulptura të tjera romake të lashta, ajo është një kopje ose version i një origjinali grek shumë më të vjetër që ishte i njohur mirë, në këtë rast një vepër prej bronzi e punuar nga Lysippos (ose një nga rrethi i tij) që do të ishte bërë në shekullin e katërt para Krishtit. Ky origjinal mbijetoi për më shumë se 1500 vite derisa u shkri nga kryqtarët në 1205 gjatë pushtimit të Kostandinopojës. Kopja e zmadhuar u bë për Banjat e Caracallas në Romë (në vitin 216 të epokës së re), ku statuja u gjet në vitin 1546 dhe tani ndodhet në Muzeun Kombëtar Arkeologjik në Napoli. Herakli në

përmasa heroike është një nga skulpturat më të famshme të antikitetit dhe ka fiksuar imazhin e heroit mitik në imagjinatën evropiane.

Herakli Farnese është një statujë masive prej mermeri, pas një origjinali të humbur që u derdh në bronz përmes një metode të quajtur "derdhje në dyll që shkrihet" (Ang. “lost wax casting”). Ai përshkruan një Herkul muskuloz, por të lodhur, të mbështetur në shkopin e tij, i cili ka lëkurën e luanit Nemean të mbështjellë mbi të. Në mitet për Heraklin, vrasja e luanit ishte detyra e tij e parë. Ai sapo e ka kryer këtë detyrë të fundit nga "Dymbëdhjetë Detyrat", që mund të kuptohet nga "mollët e Hesperideve" që i mban pas shpine.

Ky lloj skulpture ishte i mirënjohur në antikitet, dhe midis shumë versioneve të tjera një vepër e zvogëluar helenistike ose romake prej bronzi, që është gjetur në Foligno, është në Musée du Louvre. Një kopje e vogël romake prej mermeri mund të shihet mbi Muzeun e Agorës Antike në Athinë.”

8. Persiani i përkulur

05:09 – 05:37. Skulpturë romake e vitit 98-117 të epokës së re, e njohur edhe si "Barbari Farnese". Përdorimi i mermerëve me ngjyra prodhoi një skulpturë polikromatike pa përdorimin e ngjyrës ose pigmenteve të tjera.

Burimi: World History Encyclopedia, https://bit.ly/3TDTvDe

9. Leopardi Farnese

05:37 – 05:54. Kjo skulpturë e bukur e leopardit është bërë në mermer shumëngjyrësh të llojit pavonazzo.

10. Homeri/filozofi

05:54 – 06:27. Homeri autor i Iliadës dhe Odisesë, dy poemat epike të cilat janë margaritarët e letërsisë antike botërore. Është interesante që Homeri mbanë një plis që është identik me plisin që e mbajnë shqiptarët edhe sot.

Kjo skulpturë romake prej mermeri, e punuar nga autori i panjohur në shek. 1. para e.r. është gjetur në “Vilën e papirusëve” (It.:”Villa dei Papiri”) në gërmadhat e Herculaneum-it gjatë gërmimeve që janë bërë në shek. 18. Ky qytet i pasur i lashtësisë është mbuluar nga erupcioni vullkanik i Vezuvit dhe ende nuk është zbuluar tërësisht.

11. Pseudo-Seneka

06:27 – 06:50. “Pseudo-Seneca është një bust romak bronzi i fundit të shekullit 1. para epokës së re që u zbulua në vilën e Papiruseve në Herculaneum në vitin 1754, shembulli më i mirë i rreth dy duzina shembujsh që përshkruajnë të njëjtën fytyrë. Fillimisht besohej se përshkruante Seneka të Riun, filozofin

e shquar romak, sepse tiparet e tij të dobëta supozohej të pasqyronin filozofinë e tij stoike. Megjithatë, studiuesit modernë pajtohen se ka të ngjarë të jetë një portret fiktiv, ndoshta i destinuar ose për Hesiodin ose Aristofanin. Mendohet se shembulli origjinal ishte një skulpturë bronzi e humbur greke i rreth 200 para epokës së re.

Burimi: Wikipedia, https://en.wikipedia.org/wiki/Pseudo-Seneca

12. Satiri i dehur

06:50 – 07:22. "Një nga gjetjet më domethënëse të gjetura në vitet 1750 ishte një statujë bronzi e shekullit të parë e një Satiri të dehur në lëvizje dinamike. Figura e njeriut në moshë të mesme u vlerësua nga studiuesi gjerman i shekullit të tetëmbëdhjetë, J. J. Winckelmann si një nga statujat më të bukura prej bronzi që ka mbijetuar nga antikiteti. Satiri, një ndjekës mitik i perëndisë së verës Bacchus, mban një kurorë pishe me tufa lulesh dhe ka veshë të mprehtë, brirë të vegjël, flokë të egër me kaçurrela.

Burimi: ArtnowLA, https://bit.ly/3dhwpSx

13. Instrumente muzikore

07:22 - 07:50. Instrumente muzikore të gjetura në Pompei.

Për më shumë informacione mbi muzikën në kohët pompeiane:

https://bit.ly/3S9517W

https://www.youtube.com/watch?v=i8319iDLcZ8

https://www.jstor.org/stable/44291722

14. Lufta e gjelave

07:50 – 08:23. Mozaik romak nga Pompei. Dy gjela përballen me njëri-tjetrin në luftë. Në prapavi është tavolina me dhuratat për fituesin: një kaduceus (It.: caduceus) dhe një degë palme si simbole të fitores dhe një thes parash në mes.

15. Akademia e Platonit

08:23 – 09:04. Mozaiku i Pompeit që tregon një debat mendimtarësh, filozofësh, astronomësh ose të tjerëve, ku figura e qenit duket të jetë Platoni (i treti nga e majta).

"Museo Archeologico Nazionale di Napoli sugjeron se njeriu në të djathtë të Platonit është një vizitor sepse ai i mban duart dhe krahët të fshehura nën mantelin e tij, në shenjë respekti. Më tej supozohet se i pari në të majtë mund të jetë Herakliti Pontiko, i dyti në të majtë është Lisias, i dyti në të djathtë është Senokrati dhe njeriu në të djathtën më të largët është Aristoteli; megjithatë, nuk jepet asnjë shpjegim përse janë bashkangjitur këta emra, megjithëse të gjithë ishin të lidhur me Platonin.

Fragment nga: "Rrethi i Platonit në Mozaikun e Pompeit", nga Katherine Joplin, botuar në MAGAZINE ELECTRUM, https://bit.ly/3Dz7apx

16. Beteja e Issus/Mozaiku i Lekës së Madh

09:04 – 09:41. Mozaiku i Aleksandrit, i njohur gjithashtu si Mozaiku i Betejës së Issusit, është një mozaik romak i dyshemesë me origjinë nga Shtëpia e Faunit në Pompei (një imitim i supozuar i një pikture të Filoksenusit të Eretrisë ose Apelles, shekulli IV para e.r.) që daton nga viti 100 para e.r. Ai përshkruan një betejë midis ushtrive të Aleksandrit të Madh dhe Darit III të Persisë dhe ka përmasa 2,72 me 5,13 metra.

https://en.wikipedia.org/wiki/Alexander_Mosaic

https://www.worldhistory.org/Battle_of_Issus/

"The Ptolemy Painting? Alexander's “right-hand man” and the origins of the Alexander Mosaic", by Joshua J. Thomas, Published online by Cambridge University Press, 02 November 2021, https://bit.ly/3QTboeH

Fotografuar nga: Berthold Werner https://bit.ly/3oFFExN

17. Natyrë e vdekur, mozaik

09:41 – 10:15. Mozaik nga Kolekcioni Pompei, Shtëpia e Faunit, fillimi i shekullit 1. para e.r.

18. Portreti i gruas pompeiane

10:15 – 10:47. Mozaiku “Portreti i një gruaje” u gjet në tablinum, një dhomë ndenjeje e hapur që mund të mbulohej nga shikimet e publikut, në një shtëpi në Pompei. Ai daton në periudhën Julio-Klaudiane, gjysma e parë e shekullit 1. Para e.r. (1-49 para e.r.). Portreti riprodhon tiparet e një gruaje pompeiane të rangut të lartë: fytyra e saj është e paraqitet me flokë të errët të lidhur sipas stilit të kohës. Ajo ka veshur një palë vathë me margaritarë dhe një gjerdan me margaritarë, me një varëse prej ari dhe gurësh të çmuar. Tiparet e gruas përshkruhen realisht, gjë që sugjeron rëndësinë e mozaikut për të zotin e shtëpisë.

Shumica e mozaikëve dekoruan dyshemetë e vilave dhe shtëpive private luksoze. Megjithëse ishin pjesë të shtrenjta të pronës, mozaikët kërkonin pak mirëmbajtje dhe qëndronin shumë gjatë.

Burimi: https://www.dailyartmagazine.com/roman-floor-mosaics-stories/

19. Mark Aureli

10:47 – 11:20. Statujë mermeri e bërë nga bashkimi i dy statujave, me kokën e perandorit Marcus Aurelius, viti 160-170.

20. Lucius Aurelius Verus

11:20 – 11:54. Statuja mermeri e perandorit Lucius Aurelius Verus me trupin e idealizuar të Diomedit, viti 160-170.

21. Portreti i Terentius Neo me gruan e tij

11:54 – 12:34. Një afresk i një çifti pompeian me pendë shkrimi, pllaka dylli dhe një rrotull papirusi rreth vitit 75 të e.r., i gjetur në shtëpinë e Terentius Neo, tregon një burrë që mban një rrotull papirusi dhe një grua që mban një pendë shkrimi në buzë për të shkruar në pllakat e dyllit që ajo i mban në dorën tjetër. Ky afresk, i cili nganjëherë quhet Portreti i Terentius Neos, është një nga disa portretet romake të mbijetuara që përmbanë mjetet e shkrim-leximit.

"Ky çift, i cili nuk vinte nga radhët më të larta të aristokracisë pompeiane, ndoshta zgjodhi të portretizohej në këtë mënyrë për të vërë në pah statusin e tyre - ata i përkisnin radhëve të atyre që dinin shkrim e këndim dhe dëshironin të shfaqnin këtë në afresk. Në këtë kuptim, portreti është dëshmi se shkrim-leximi ishte larg nga të qenit i përhapur në mesin e popullatës së Pompeit romak, por është gjithsesi një fakt mbresëlënës, tipik për botën romake dhe i vështirë për t'u krahasuar me kohët moderne, që një çift provincial duhet të kishte zgjedhur, për t'u pikturuar në një mënyrë që festonte në mënyrë shumë specifike një marrëdhënie të ngushtë me fjalën e shkruar, si nga ana e burrit, ashtu edhe nga gruaja e tij" (Ward-Perkins, Rënia e Romës dhe fundi i civilizimit [2005] 162-63, pllaka 7.10).

Burimet:

https://www.throughetternity.com/en/blog/things-to-do/7-masterpieces-naples-archaeological-museum.html#

https://en.wikipedia.org/wiki/Portrait_of_Terentius_Neo

https://www.historyofinformation.com/detail.php?id=2117

22. Afërdita, tipi Luvër-Napoli

12:34 – 13:09. Skulpturë romake prej mermeri e shek. 1., e punuar në bazë të origjinalit grek të shek. 5. p.e.r.

INFORMACIONE SHTESË

- Udhëzues i ilustruar për Muzeun Kombëtar në Napoli, https://bit.ly/3ysJdwI
- Kolekcion i gjerë studimor fotografishë për mbetjet arkeologjike të Pompeit: "PompeiiinPictures", https://bit.ly/3BpBIan

- Fjalor latinisht, italisht dhe anglisht, i dhënë "PompeiiinPictures" nga Michael Binns, Universiteti i Durhamit, Departamenti i Arkeologjisë, https://bit.ly/3Dz9psX